

13. Serohin V.O. (2011). The constitutional right of a person to privacy: problems of theory and practice. *dys. ... d.iu.n. Kharkiv. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції: 15.10.2021

УДК 340.12

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-11-9-14

Зеленко Інна Павлівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
e-mail: zelenko0212@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0226-7481>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ОЦІННИХ ПОНЯТЬ

У статті акцентовано увагу на тому, що в юридичній науці відсутній єдиний підхід до термінології оцінних понять. Висвітлено, що невизначеність термінології створює труднощі при використанні поняття у науковій діяльності й у їх практичному застосуванні. Набула подальшого розгляду теза про те, що варіант «оціночне» поняття не відповідає правилам українського мовотворення та є калькою з російськомовного аналога. Підкреслено, що більш прийнятним для використання є термін «оцінне» поняття. З'ясовано, що існує плюралізм дефініцій оцінного поняття. Зазначено, що науковцями надаються різноманітні дефініції оцінних понять. Наголошено, що у визначенні оцінних понять увага приділяється тим чи інших специфічним рисам правового явища. Висвітлено, що оцінним поняттям є вираженні у нормі права явища, які мають абстрактний характер, що мають невизначені ознаки, набувають конкретизації в результаті застосування норм права, метою якого є забезпечення вповноваженим суб'єктом, виходячи із рівня його правової культури, персоніфікації фактів, які мають значення, що закріплено у нормі права. Розглянуто, що погляди щодо властивостей оцінних понять у юридичній літературі також різняться. Наголошено, що розуміння ознак оцінних понять має значення для наукового розуміння та практичного використання зазначеного явища. Висвітлено, що науковці акцентують увагу на об'єктивних або суб'єктивних властивостях оцінних понять. Продемонстровано, що ознаками оцінних понять як правового явища є 1) абстрактний характер; 2) невиразність ознак; 3) конкретизація в процесі правозастосування; 4) змісту від правової культури особи, що вповноважена застосовувати правову норму; 5) зміст фактично визначається суб'єктом правозастосування; 6) індивідуалізація фактів, що мають значення, що виходить із норми права.

Ключові слова: юридична термінологія, оцінні поняття, дефініція оцінних понять, ознаки оцінних понять, оцінні поняття як правові явища.

Zelenko I. TERMINOLOGICAL PLURALISM EVALUATION CONCEPTS

The article emphasizes that in legal science there is no single approach to the terminology of evaluative concepts. It is highlighted that the uncertainty of terminology creates difficulties in using the concept in scientific activities and in their practical application. The thesis that the variant "evaluative" concept does not correspond to the rules of Ukrainian language formation and is a tracing paper from the Russian-language analogue was further considered. It is emphasized that the term "evaluative" concept is more acceptable for use. It has been found that there is a pluralism of definitions of the valuation concept. It is noted that scientists provide various definitions of evaluative concepts. It is emphasized that in the definition of evaluative concepts attention is paid to certain specific features of the legal phenomenon. It is highlighted that the evaluative concept is the expression in the rule of law of phenomena that have an abstract character, have indefinite features, become concretized as a result of the application of law, the purpose of which is to provide the authorized entity, based on its legal culture, personification have the meaning enshrined in the rule of law. It is considered that views on the properties of evaluative concepts in the legal literature also differ. It is emphasized that understanding the features of evaluative concepts is important for scientific understanding and practical use of this phenomenon. Scientists have been shown to focus on the objective or subjective properties of evaluative concepts. It is shown that the signs of evaluative concepts as a legal phenomenon are 1) are abstract in nature; 2) vagueness of signs; 3) specification in the process of law enforcement; 4) the content of the legal culture of the person authorized to apply the legal norm; 5) the content is actually determined by the subject of law enforcement; 6) individualization of facts that have a meaning based on the rule of law.

Key words: legal terminology, evaluative concepts, definition of evaluative concepts, features of evaluative concepts, evaluative concepts as legal phenomena.

Постановка проблеми. Суспільство є складною соціальною системою, яка постійно змінюється, розвивається та еволюціонує. Відносини між елементами системи стають більш складними, виникають й зовсім нові. Традиційно найважливіші суспільні відносини у державі урегульовуються за допомогою права, набувають характер правових. Як вже зазначалося, соціальний розвиток сприяє виникненню нових ситуацій, які необхідно включати у сферу правового регулювання. Не викликає сумніву, що у романо-германській

правовій сім'ї найважливішим регулятором як існуючих, так і тільки сформованих відносин є нормативно-правовий акт. Проте відобразити у нормативно-правовому акті усі зміни у суспільстві об'єктивно не можливо, тому що в момент його прийняття не можливо спрогнозувати як у подальшому будуть розвиватися суспільні відносини.

Не дивлячись на це, законодавство повинно мати високий рівень ефективності, що залежить від того, наскільки точно сформульовані норми права, які регулюють відносини у суспільстві, які засоби застосовує законодавець для їх побудови, як використовуються норми права у діяльності правозастосовних органів.

Різноманіття суспільних явищ у їх динамічному розвитку можна закріпити у нормативно-правових актах за допомогою оцінних понять. Ці юридичні явища у найбільш загальному вигляді об'єднують різноманітні неоднорідні факти, явища, що знаходяться у сфері правового регулювання, надають їм оцінку на підставі певних критеріїв.

Крім того, суб'єкти правозастосування за допомогою оцінних понять можуть здійснювати індивідуальну регламентацію суспільних відносин. Тому, при виданні нормативно-правового акту не відбувається визначення та інтерпретація оцінних понять. Таким чином, законодавець не надає розуміння й тлумачення оцінних понять, це здійснюють суб'єкти, що застосовують правові норми. Вони наділені правом тлумачення та застосування оцінних понять, самостійної оцінки фактів у сфері правового регулювання, обумовлюючи креативність у правозастосуванні.

Тому до сьогодні розуміння оцінних понять є предметом розгляду у теорії права та галузевих науках. Багато питань щодо зазначених правових явищ залишаються вкрай спірними та остаточно невизначеними. По-перше, відсутня єдність у розумінні термінології явища. По-друге, залишається плюралізм думок з приводу дефініції оцінних понять. По-третє, різними є підходи щодо ознак правового феномену.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оцінним поняттям у юриспруденції присвячені дослідження: М. Бару, Я. Брайніна, С. Вільнянського, В. Кудрявцева, Т. Кашаніної. Оцінні поняття у праві розглядали у своїх працях вітчизняні науковці: О. Веренкіюгова, В. Косович, Г. Мойсеєнко, М. Панова, В. Рибалко, І. Тітко, І. Турчин-Кукаріна, С. Черноусова та інші.

Мета статті – дослідити плюралізм термінології, визначень та ознак оцінних понять у праві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як можна бачити, до сьогодні у юридичній науці не вироблено єдиного підходу до самого терміну. Науковці називають по-різному один і той самий за своєю сутністю правовий феномен.

У наукових роботах можна зустріти наступну термінологію: Так, І. Покровський використовував назву «каучукові параграфи» [1, с. 71]. В. Кудрявцев застосовує термін «оцінні ознаки» [2, с. 115]; А.Піголкин [3, с. 75], «оцінні терміни», О. Черданцев послуговується найменуванням як «оцінні терміни» так й «оцінні вирази» [4, с. 159]. В. Питецький використовує як «оцінні поняття», так й «оцінні ознаки» [5, с. 5].

Немає єдиного підходу до зазначеного терміну й серед вітчизняних науковців. Так, О. Капліна, С. Черноус віддають перевагу словосполученню «оцінні поняття» [6, с. 165; 7, с. 116], Ю. Грошевий, В.Косович та інші вживають термін «оціночні поняття», а також «оціночні категорії» [8, с. 278; 9, с. 52.]

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови можливим є вживання як терміна «оцінне», так і терміна «оціночне» [10, с. 871]. З огляду на це деякі науковці застосовують у своїх роботах одночасно обидва терміни [11]. В українськомовній юридичній літературі можна зустріти також варіант «оцінювальне поняття» [12, с. 534] і, деякі автори використовують «оцінкове поняття» [13, с. 164].

Не поділяємо думку О. Глухого, який з приводу оцінних понять в податковому праві зазначає, що функціонально термін «оціночне поняття» більшою мірою, ніж «оцінне поняття», передає інформацію (тобто вона відчувається, сприймається й осмислюється суб'єктом права) аксіологічного виміру правових, у т. ч. податково-правових, явищ/предметів. Водночас слово «оцінний» сприймається свідомістю як усічений склад слова «оціночний», чим певною мірою дезорієнтує суб'єкта його тлумачення і застосування щодо змісту позначуваного ним поняття [14, с. 75].

Вважаємо, що невизначеність термінології створює труднощі при використанні поняття у науковій діяльності й у практичному застосуванні, тому зважаючи на те, що варіант «оціночне» є калькою з російськомовного аналога і не відповідає правилам мовотворення української мови, необхідно вживати термін «оцінне».

Одним із головних питань при дослідженні будь-якого правового явища є питання про його дефініцію. Не є виключенням й розуміння визначення оцінних понять. Варто зазначити, що науковці пропонували різноманітні дефініції, в яких увага приділялась тим чи інших особливим ознакам [15, с. 8].

Визначення, що пропонувалися вченими на початку дослідження явища, не були розгорнутими і відображали лише найбільш суттєві риси оцінного поняття. Наприклад, В. Кудрявцев оцінними називав поняття, зміст яких визначається не тільки законом або підзаконними нормативно-правовими актами, а й безпосередньо конкретними обставинами справи [16, с. 120]. Деякі сучасні науковці також підтримують такий підхід до визначення оцінних понять. З погляду В. Рибалка оцінними поняттями є «неконкретизовані у кримінальному процесуальному законодавстві поняття, зміст та обсяг яких визначаються відповідно до конкретних обставин справи» [17, с. 20].

У процесі подальшого дослідження оцінних понять загальною теорією права та галузевими науками

правники знаходили інші характерні ознаки цього явища й дефініції ставали більш повними та розгорнутими.

Але тут виникало бажання деяких науковці надати дефініцію оцінних понять шляхом перерахування всіх ознак, які були виокремлені у процесі наукового пошуку.

Так, О. Глухий зазначає, що «оціночними поняттями в податковому праві України є норма податкового права або її частина відносно визначеного змісту, яка позначає абстрактне податково-правове явище чи предмет; має змішану, а не виключно юридичну природу; створюється тільки тоді, коли неможливо використати формалізоване правило; конкретизується правозастосовником у межах, окреслених суб'єктом нормотворчості в праві, на підставі імперативного методу правового регулювання, з урахуванням специфіки справи, тобто через пристосування цієї норми до конкретної життєвої ситуації у сфері оподаткування» [14, с. 12-13].

В свою чергу С. Черноус розуміє під оцінним поняттям «абстрактну думку про властивості, якість і цінність явищ, дій, осіб тощо, яка у формі слів загального вжитку або словосполучень використана в текстах норм трудового права, характеризує будь-який елемент трудових та тісно пов'язаних з ними відносин, і в силу своїх логічних особливостей повно і остаточно не конкретизована в жодному нормативному акті як самим нормотворцем, так і уповноваженими ним суб'єктами, остаточно конкретизація якого здійснюється суб'єктом у процесі застосування норми, що містить його в кожному конкретному випадку, зумовлена об'єктивними і суб'єктивними чинниками, внаслідок чого здійснюється індивідуальне піднормативне регулювання трудових відносин» [7, с. 5].

Погоджуючись з І. Тітком, вважаємо, що подібні дефініції є складними для сприйняття та розуміння сутності явища через переобтяження ознаками, котрі, будучи властивими йому, все ж можуть бути другорядними для оцінного поняття [15, с. 8].

Більш вдалим є визначення оцінних понять, які виражають суттєві ознаки досліджуваного явища. Наприклад, на думку С. Шапченко, «оціночними поняттями є загальні положення змісту правової норми, застосування яких полягає в індивідуальному піднормативному регулюванні конкретного випадку на підставі використання можливості самостійного визначення їх змісту» [18, с. 12-13]. Можливо, науковець не зовсім вдало використав термін піднормативний, але сутність поняття розкрита.

З погляду В. Косовича, «оціночно-правове поняття – це виражена в юридичній нормі абстрактна характеристика соціальної (особистої, групової та ін.) значущості реальних або потенційних фактів, що має бути неодмінно конкретизована під час його застосування чи реалізації, завдяки чому забезпечено юридичне реагування держави на всі індивідуалізовані факти, яким притаманна зафіксована в юридичній нормі значущість» [9, с. 52].

О. Веренкіотова пропонує надавати визначення оцінних понять у широкому та у вузькому розумінні. У широкому розумінні «оціночні поняття можна ще назвати оціночними поняттями права: уявлення, абстрактна думка, результати пізнання про явища дії, процеси тощо. У вузькому розумінні – це оціночні поняття нормативно-правових актів: загальні приписи, що використовуються нормотворцем для безпосереднього вираження соціальної значимості у праві шляхом внесення до норми права оціночного моменту з подальшою можливістю самостійної оцінки конкретного випадку з боку правозастосовувачів» [19, с. 156]. На нашу думку, широке розуміння оцінних понять лежить поза межах правових явищ.

Значимим, що погляди щодо властивостей оцінних понять у юридичній літературі також різняться. М. Бару здійснив першу спробу вирізнити характерні риси оцінного поняття, вказуючи, що оцінне поняття в праві характеризується трьома суттєвими ознаками: 1) не конкретизовано законодавцем або іншим компетентним органом; 2) уточнюється і конкретизується в процесі правозастосування; 3) дає правозастосовному органу можливість розсуду [20, с. 104]. На нашу думку, ці ознаки є суттєвими, але не відображають у повному обсязі зазначене явище, залишаючи поза увагою суб'єктивні фактори.

Інші ж науковці навпаки, зосередили увагу на суб'єктивних властивостях. Так, О. Наумов, досліджуючи оцінні поняття в кримінальному праві, розглядав їх як ознаки складу злочину, що визначені не законом або іншим нормативним актом, а правосвідомістю особи, яка застосовує відповідну правову норму, виходячи із конкретних обставин справи [21, с. 97]. Підтримуючи І. Тітка, зазначаємо, що законодавець або офіційний інтерпретатор може надати певні роз'яснення щодо розуміння оцінного поняття, які стануть орієнтиром для його застосування, але при цьому не перетворюють поняття на формально-визначене [15, с. 10].

Українські науковці, розширили ознаки оцінних понять Так, І. Турчин-Кукаріна серед основних специфічних ознак цивільно-процесуальних оцінних понять вказала те, що вони: містяться у цивільному процесуальному законодавстві України і створюють умови для його стабільності; застосовуються з метою підвищення ефективності захисту прав людини; допомагають врахувати на етапі правозастосування конкретну ситуацію [22, с. 78]. Можна бачити, що увагу приділено кінцевій меті оцінних понять – ефективному захисту прав людини.

Г. Мойсеєнко окреслює наступні властивості оцінних понять у адміністративному судочинстві: 1) кількість ознак, що формують зміст є сталим, але вказані ознаки за своїм призначенням є розпливчастими та не є досить чіткими; 2) є абстрактними поняттями, тобто такими, дефініції яких отримані шляхом абстрагування або відволікання від несуттєвих ознак, властивостей, характеристик; абстрактно протилежних

конкретному; 3) конкретизація стосовно передбаченої законодавцем ситуації в процесі правозастосування здійснюється шляхом їх оцінки; 4). точність та правильність визначення змісту залежить не тільки від конкретних обставин справи, а також і від рівня правосвідомості особи, яка застосовує правову норму; 5) має не виключно правову природу, а змішану, як правило, юридико-етичну; 6) зміст фактично визначається суб'єктом правозастосування; 7) метою є надання суб'єкту правозастосування мінімально необхідних повноважень для максимального врахування індивідуальних особливостей справи [23, с. 89]. Даний підхід розкриває не тільки ознаки, але й сутність поняття.

На думку О. Веренкіотової, базовими сутнісними ознаками оцінного поняття є: а) закріплене в нормах права уявлення (абстрактна думка), що має відносно-визначений зміст; б) зазначене уявлення відображає різні емпіричні властивості явищ шляхом закріплення їх правозначущих типів; в) зумовлює здійснення на його основі індивідуального піднормативного регулювання суспільних відносин чи самостійної оцінки конкретної ситуації з боку суб'єкта правозастосування [19, с. 14]. Вчена зазначила головні ознаки явища.

Дуже вдало І. Тітко запропонував виділити дві групи ознак: 1) правові: поняття остаточно не визначене законодавцем чи іншим офіційним органом; уточнюється і конкретизується в процесі правозастосування; передбачає правозастосовний розсуд; несе нормативне навантаження; дає можливість здійснити піднормативне регулювання з урахуванням специфіки кожної конкретної ситуації; 2) позаправові: логічні (відкрита структура змісту поняття; невизначеність обсягу; конкретизація в кожному окремому випадку); гносеологічні (невизначеність фактів, які закріплені в таких поняттях); лінгвістичні (позначення за допомогою слів або словосполучень, що в переважній більшості є загальноповживаними термінами) тощо [15, с. 10].

Висновки. Отже, оцінним поняттям є вираженні у нормі права явища, які мають абстрактний характер, що мають невизначені ознаки, набувають конкретизації в результаті застосування норм права, метою якого є забезпечення вповноваженим суб'єктом, виходячи із рівня його правової культури, персоніфікації фактів, які мають значення, що закріплено у нормі права.

Ознаками оцінних понять як правового явища є 1) абстрактний характер; 2) невиразність ознак; 3) конкретизація в процесі правозастосування; 4) змісту від правової культури особи, що вповноважена застосовувати правову норму; 5) зміст фактично визначається суб'єктом правозастосування; 6) індивідуалізація фактів, що мають значення, що виходить із норми права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Петроград: Право, 1917. 328, с.
2. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. М. Юристъ, 2004. 304 с.
3. Пиголкин А. С. Толкование нормативных актов в СССР. М.: Госюриздат, 1962. 166 с.
4. Черданцев А. Ф. Толкование советского права. М.: Юрид. лит., 1979. 168 с.
5. Питецкий В. В. Оценочные понятия в советском уголовном праве: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08. Свердловск, 1979. 16 с.
6. Капліна О. Оцінні поняття в кримінальному судочинстві. *Вісн. Акад. правов. наук України*. 2004. № 2. С. 160-167.
7. Черноус С. М. Оціночні поняття у трудовому праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. К., 2008. 212 с.
8. Грошевой Ю.М. Проблемы підвищення ефективності застосування норм кримінально-процесуального права. Університет. наук. зап. Хмельницький, 2008. № 3. С. 276-281.
9. Косович В.М. Оціночні поняття як джерело і форма права. *Вісник Львівського університету*. 2004. Вип. 40. С. 50-59.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
11. Дроздов О.М. Джерела кримінально-процесуального права України: монографія. Х.: Видавництво ФОРМ Вапнярчук Н.М., 2008. 208 с.
12. Нор В. Т. Публічність і диспозитивність у кримінальному процесі України: суть, пріоритети, взаємодія, сфера дії. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матер. IX регіон. наук. - практ. конф., м. Львів, 13-14 лют. 2003 р. Л., 2003. С. 533-536.
13. Резанов С. А. Оціночні поняття як нормативне закріплення адміністративного розсуду. *Вісн. Нац. ун-та внутр. справ*. Х., 2004. Вип. 28. С. 163-169.
14. Глухий О.Г. Оціночні поняття в податковому праві України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 256 с.
15. Тітко І. А. Нормативна сутність оціночних понять в кримінально-процесуальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 2009. 254 с.
16. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., М.: Юристъ, 2004. 304 с.
17. Рибалко В.О. Оцінні поняття в кримінальному процесуальному праві України: монографія. Львів: Видавництво. 2017. 260 с.
18. Шапченко С. Д. Оценочные признаки в составах конкретных преступлений : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 1988. 223 с.

19. Веренкіотова О. В. Оціночні поняття у правових актах: теорія та практика реалізації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2013. 192 с.
20. Бару М. И. Оценочные понятия в трудовом законодательстве. *Сов. государство и право*. 1970. № 7. С. 104-108.
21. Наумов А. В. Применение уголовно-правовых норм (по материалам следственной и прокурорско-судебной практики). Волгоград: Высш. след. шк. МВД, 1973. 176 с.
22. Турчин-Кукарина І. В. Характеристика змісту, обсягу, форми та функцій цивільно-процесуальних оціночних понять права. *Юридична наука*. 2011. № 2. С. 73-79.
23. Мойсеєнко Г. В. Загальнотеоретичний аналіз категорії «докази» як основи понятійного апарату адміністративного судочинства Україна. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: ГО «Центр правничих ініціатив», 2015. С. 89-90.

REFERENCES:

1. Pokrovskiy I. A (1917). *Osnovnyie problemy grazhdanskogo prava*. [The main problems of civil law]. Petrograd: Pravo. [in Russian].
2. Kudryavtsev V. N. (2004) *Obschaya teoriya kvalifikatsii prestupleniy*. [General theory of classification of crimes]. M. Yurist'. [in Russian].
3. Pigolkin A. S. (1962). *Tolkovanie normativnyih aktov v SSSR*. [Interpretation of regulations in the USSR]. M. Gosyurizdat. [in Russian].
4. Cherdantsev A. F. (1979) *Tolkovanie sovetskogo prava*. [Interpretation of Soviet law]. M. Yurid. lit. [in Russian].
5. Pitetskiy V. V. (1979) *Otsenochnyie ponyatiya v sovetskom ugolovnom prave*. [Evaluative concepts in Soviet criminal law]. avtoref. diss. kand. jurid. nauk: 12.00.08. Sverdlovsk. [in Russian].
6. Kaplina O. (2004) *Otsinni poniattia v kryminalnomu sudochynstvi*. [Assessment of the understanding in criminal court ruling]. *Visn. Akad. pravov. nauk Ukrainy*. Kh. № 2. 160-167. [in Ukrainian].
7. Chernous S. M. (2008) *Otsinochni poniattia u trudovomu pravi Ukrainy*. [Assessment of the understanding of the labor law of Ukraine] dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.05. K. [in Ukrainian].
8. Hroshevoi Yu.M. (2008) *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti zastosuvannia norm kryminalno-protsesualnogo prava*. [Problems of advancing the effectiveness of stating the norms of criminal procedural law]. *Universytet. nauk. zap. Khmelnytskyi*. № 3. 276-281. [in Ukrainian].
9. Kosovych V.M. (2004) *Otsinochni poniattia yak dzherelo i forma prava*. [Estimated witness yak dzherelo and form of law] *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Vyp. 40. 50-59. [in Ukrainian].
10. V. T. Busel (2005) *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. [Great Tlumachny Glossary of Happy Ukrainian Movies]. (z dod. i dopov.). K.; Irpin : Perun, 2005. [in Ukrainian].
11. Drozdov O.M. (2008) *Dzherela kryminalno-protsesualnogo prava Ukrainy*. [Dzherela of criminal procedural law of Ukraine] monohrafiia. Kh.: Vydavnytstvo FOP Vapniarchuk N.M. [in Ukrainian].
12. Nor V. T. (2003) *Publichnist i dyspozytyvnist u kryminalnomu protsesi Ukrainy: sut, priorityety, vzaiemodiia, sfera dii*. [Publicity and disposition in the criminal process of Ukraine: essence, priorities, interaction, sphere of action]. *Problemy derzhavotvorennia i zakhystu prav liudyny v Ukraini: mater. IX rehion. nauk. -prakt. konf.*, m. Lviv, 13-14 liut. 2003 r. L., 2003. 533-536. [in Ukrainian].
13. Riezanov S. A. (2004) *Otsinochni poniattia yak normatyvne zakriplennia administratyvnoho rozsudu*. [Assessment of the normative approval of the administrative law court]. *Visn. Nats. un-ta vnutr. sprav. Kh.*, Vyp. 28. 163-169. [in Ukrainian].
14. Hlukhyi O.H. (2013) *Otsinochni poniattia v podatkovomu pravi Ukrainy*. [Otsinochni poniattia v podatkovomu pravi Ukrainy]. dys. ...kand. yuryd. nauk 12.00.07. Zaporizhzhia, 2013. [in Ukrainian].
15. Titko I. A. (2009). *Normatyvna sutnist otsinochnykh poniat v kryminalno-protsesualnomu pravi Ukrainy*. [To understand the normativeness of assessors in the criminal procedural law of Ukraine].dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kh., 2009. [in Ukrainian].
16. Kudryavtsev V. N. (2004) *Obschaya teoriya kvalifikatsii prestupleniy*. [General theory of classification of crimes] . 2-e izd., M.: Yurist'. [in Russian].
17. Rybalko V.O. (2017) *Otsinni poniattia v kryminalnomu protsesualnomu pravi Ukrainy*. [*Assessment of the understanding in the criminal procedural law of Ukraine*] monohrafiia. Lviv. Vydavnytstvo. 2017. [in Ukrainian].
18. Shapchenko S. D. (1988) *Otsenochnyie priznaki v sostavah konkretnyih prestupleniy*. [Evaluative signs in the composition of specific crimes] dis.. kand. jurid. nauk: 12.00.08. K. [in Ukrainian].
19. Verenkotova O. V. (2013) *Otsinochni poniattia u pravovykh aktakh: teoriia ta praktyka realizatsii*. [Valuation concepts in legal acts: theory and practice of implementation]. dys.... kand. yuryd. nauk : 12.00.01. Kyiv. [in Ukrainian].
20. Baru M. I. (1970). *Otsenochnyie ponyatiya v trudovom zakonodatelstve*. [Valuation concepts in labor law] *Sov. gosudarstvo i pravo*. 1970. # 7. 104-108. [in Russian].
21. Naumov A. V. (1973) *Primenenie ugolovno-pravovyih norm (po materialam sledstvennoy i prokurorsko-sudebnoy praktiki)*. [Application of criminal law (based on the materials of investigative and prosecutorial-judicial practice)] *Volgograd: Vyssh. sled. shk. MVD*. [in Russian].

22. Turchyn-Kukarina I. V. (2011) Kharakterystyka zmistu, obsiahu, formy ta funktsii tsyvilno-protsesualnykh otsinochnykh poniat prava. [Characteristics of the content, scope, form and functions of civil procedural evaluation concepts of law] *Yurydychna nauka*. № 2. 73-79. [in Ukrainian].

23. Moiseienko H. V. (2015) Zahalnoteoretychnyi analiz katehorii «dokazy» yak osnovy poniatiinoho aparatu administratyvnoho sudochynstva Ukraina. [General theoretical analysis of the category "evidence" as the basis of the conceptual apparatus of administrative justice Ukraine]. *Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku derzhavy i prava: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Lviv: HO «Tsentr pravnychkykh initsiatyv», 89-90. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 19.10.2021

УДК 340.15

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-11-14-20

Поляруш Світлана Іванівна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка

e-mail: sv_polyarush@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1157-3248>

ЕВОЛЮЦІЯ ВЕСТИМЕНТАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЄВРОПІ

Стаття характеризує зміни у сфері державного регулювання костюма у різні епохи європейської історії, у тому числі і історії України. Розкрито поняття „вестиментарного законодавства”, яке регулює питання носіння костюма. Цитуються окремі фрагменти нормативних актів, що підтверджують факт широкого використання вестиментарного законодавства у ранні епохи державної історії європейської цивілізації. Підкреслено, що вестиментарне законодавство у грецький та римський періоди відіграло роль сумптуарного законодавства, тобто законодавства проти розкоші, проти демонстративного споживання. Виділено домінуючі функції вестиментарного законодавства у феодальний період та в період переходу до буржуазних відносин. Авторка приєднується до думки цілої низки вчених, які підкреслюють становий характер законодавства про костюм в епоху феодалізму. З переходом до буржуазних відносин вказане законодавство відіграє роль економічного важеля у стимулюванні розвитку власного виробництва тканин і одягу та внутрішнього ринку. Наголошено, що у першій половині XVIII ст. вестиментарне законодавство набуває більше рис придворного етикету, а з другої половини XVIII ст. і до нашого часу воно мінімізує свій вплив на громадянське суспільство. Громадянське суспільство вже саме створює модні тенденції. Вказана риса зберігається до нашого часу. Приділено увагу окремим особливостям вестиментарного законодавства у XX-XXI ст. Зазначено, що у вказаний період воно могло набувати дискримінаційного характеру. Сьогодні вестиментарне законодавство відображає занепокоєність країн Європи окремими терористичними проявами та впровадженням карантинних обмежень через пандемію COVID-19.

Ключові слова: костюм, вестиментарне законодавство, європейські держави, сумптуарне законодавство, станові закони, формений одяг.

Poliarush S. EVOLUTION OF VESTIMENTARY LEGISLATION IN EUROPE

The article characterizes the changes in the field of state regulation of the costume in different epochs of European history, including the history of Ukraine. The concept of "vestment legislation", which regulates the issue of wearing a suit, is revealed. Some fragments of normative acts are cited, which confirm the fact of wide use of vestment legislation in the early epochs of the state history of European civilization. It is emphasized that the vestment legislation in the Greek and Roman periods played the role of sumptuous legislation, ie legislation against luxury, against demonstrative consumption. The dominant functions of vestment legislation in the feudal period and in the period of transition to bourgeois relations are highlighted. The author joins the opinion of a number of scholars who emphasize the caste nature of the legislation on costume in the era of feudalism. With the transition to bourgeois relations, this legislation plays the role of economic lever in stimulating the development of its own production of fabrics and clothing and the domestic market. It is emphasized that in the first half of the XVIII century Vestment legislation acquires more features of court etiquette, and from the second half of the XVIII century and to this day it minimizes its impact on civil society. Civil society is already creating fashion trends. This feature is preserved to this day. Attention is paid to some features of vestment legislation in the XX-XXI centuries. It is noted that during this period it could become discriminatory. Today, the vestment legislation reflects the concerns of European countries about certain terrorist acts and the introduction of quarantine restrictions due to the COVID-19 pandemic.

Key words: suit, vestmentary legislation, European states, sumptuary legislation, estate laws, uniforms.

Постановка проблеми. В останні роки низка держав Європи прийняла закони, за якими забороняється носити певні елементи одягу. Так, заборона на приховування обличчя одягом діє у Франції з